

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองบุคคลในการให้บริการ การแพทย์ทางไกลที่ดำเนินการโดยเอกชน¹

ศิริภัตสร พรมณกุล²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการคุ้มครองบุคคลในการให้บริการการแพทย์ทางไกลที่ดำเนินการโดยเอกชน ตามประกาศแพทยสภาที่ 54/2563 เรื่องแนวทางปฏิบัติการแพทย์ทางไกลหรือโทรเวช (Telemedicine) และคลินิกออนไลน์ ประกอบกับประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องมาตรฐานการให้บริการของสถานพยาบาลโดยใช้ระบบบริการการแพทย์ทางไกล พ.ศ. 2564 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎีหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองบุคคลจากการดำเนินการการแพทย์ทางไกล เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ได้กำหนดให้บุคคลที่อยู่ในประเทศทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในเนื้อตัวร่างกาย สิทธิในการประกอบอาชีพและเสรีภาพในการประกอบธุรกิจ หรือแม้กระทั่งสิทธิในการบริโภคที่มีอิสระในการเลือกซื้อสินค้าและบริการ แต่สิทธิประการสำคัญอีกประการหนึ่งคือ สิทธิในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข เนื่องจากเราทุกคนนั้นไม่มีใครที่จะปฏิเสธและหลีกเลี่ยงอาการเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่ว่าจะเป็นเกิดขึ้นกับสภาวะทางร่างกายหรือจิตใจ ทุกคนล้วนแล้วแต่ต้องการจะมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ การเข้าถึงบริการสาธารณสุขในการรักษาพยาบาลจากแพทย์อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมาก แต่ในการเข้ารับบริการทางการแพทย์จากสถานพยาบาลที่ดำเนินการโดยรัฐหรือดำเนินการโดยเอกชนไม่อาจรองรับได้ครบถ้วน มีข้อจำกัดของสถานที่ที่ไม่เพียงพอแออัด หรือด้านเวลา ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปยังสถานพยาบาล และเพื่อแก้ไขข้อจำกัดข้างต้นและป้องกันแพร่ระบาดของเชื้อโรคให้ทุกคนได้รับการรักษาพยาบาลอย่างทั่วถึง สถานพยาบาลไม่ว่าจะของรัฐหรือเอกชนจึงเริ่มมีการนำเอาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาเสริมในการให้บริการทางการแพทย์ผ่านระบบออนไลน์ ที่เป็นการให้บริการการแพทย์และสาธารณสุขในการส่งผ่านหรือสื่อสารเนื้อหาทางการแพทย์แผนปัจจุบันโดยผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมจากสถานพยาบาลภาครัฐและหรือเอกชนจากสถานที่หนึ่งโดยอาศัยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้การปรึกษา คำแนะนำ การตรวจวินิจฉัย การรักษา แก่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม หรือบุคคลอื่น เพื่อดำเนินการทางการแพทย์ในกรอบแห่งความรู้ทางวิชาชีพเวชกรรม ตามภาวะ วิสัยและพฤติการณ์ที่เป็นอยู่ ทั้งนี้โดย

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองบุคคลในการให้บริการการแพทย์ทางไกลที่ดำเนินการโดยเอกชน โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.พันธ์เทพ วิฑูรย์ และคณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนกพร สุนะเศรษฐกุล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คนพร จิตต์รุ่งเกียรติ

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนภูมิภาค) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ความรับผิดชอบของผู้ส่งผ่านหรือการสื่อสารเนื้อหาทางการแพทย์นั้นๆ ที่เรียกว่า การแพทย์ทางไกล เป็นทางเลือกที่ดีสำหรับผู้ที่ต้องการรักษาพยาบาลกับแพทย์

อย่างไรก็ตาม เมื่อได้ทำการศึกษาปัญหากฎหมายที่เป็นแนวปฏิบัติการแพทย์ทางไกลตามประกาศแพทยสภาที่ 54/2563 เรื่องแนวทางปฏิบัติการแพทย์ทางไกลหรือโทรเวช(Telemedicine)และคลินิกออนไลน์ ประกอบกับประกาศกระทรวงสาธารณสุขเรื่องมาตรฐานการให้บริการของสถานพยาบาลโดยใช้ระบบบริการการแพทย์ทางไกล พ.ศ. 2564 พบว่าการให้บริการการแพทย์ทางไกล ยังคงมีปัญหาอยู่หลายประการ สามารถสรุปได้ดังนี้

ประการแรก คือ ปัญหาเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการแพทย์ทางไกล ตามที่ประกาศแพทยสภาที่ 54/2563เรื่องแนวทางปฏิบัติการแพทย์ทางไกลหรือโทรเวช(Telemedicine)และคลินิกออนไลน์ ในข้อ 6 (3) กำหนดถึงการที่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและผู้รับบริการที่จะต้องทราบถึงสิทธิในการปฏิเสธการใช้การแพทย์ทางไกลเท่านั้น ซึ่งสิทธิสำหรับผู้ป่วยที่รับการรักษาทั่วไปนั้นได้กำหนดไว้หลายประการด้วยกัน หนึ่งในนั้นคือสิทธิในการจะยินยอมหรือไม่ให้ความยินยอมที่สามารถตัดสินใจได้อย่างอิสระเมื่อได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการรักษาที่ถูกต้องครบถ้วน เป็นลักษณะของความยินยอมในการบอกกล่าว แต่สำหรับการให้บริการการแพทย์ทางไกลที่มีการนำเอาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้และแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและผู้รับบริการนั้นจะมีการตรวจวินิจฉัย ให้การรักษา แนะนำได้ด้วยกันคนละสถานที่มิได้พบเจอกัน ก็ควรจะกำหนดในเรื่องของการให้ความยินยอมจากผู้รับบริการก่อนการดำเนินการแพทย์ทางไกลด้วย เพื่อเป็นการยืนยันว่าทั้งแพทย์ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและผู้รับบริการ ต้องการที่จะรับการรักษาผ่านการแพทย์ทางไกลจริง

ประการที่สอง ปัญหาในการกำหนดมาตรฐานคุณสมบัติของผู้ประกอบวิชาชีพและมาตรฐานระบบการให้บริการการแพทย์ทางไกล ในเรื่องคุณสมบัติของผู้ประกอบวิชาชีพนั้น กำหนดไว้ว่าจะต้องเป็นไปตามมาตรฐานผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและผู้นั้นต้องมีความรู้ความสามารถตามเกณฑ์จนได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมตามข้อกำหนดของแพทยสภา จะเห็นได้ว่าแพทย์ที่จะมาดำเนินการแพทย์ทางไกลนั้นจึงเป็นผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในแขนงและสาขาวิชาเกี่ยวกับการแพทย์ โรคการรักษาเป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตามเมื่อการแพทย์ทางไกลเป็นทางเลือกในการให้การรักษารูปแบบใหม่ ที่มีความยุ่งยากและซับซ้อนกว่าการให้การรักษาในสถานพยาบาลตามปกติในเรื่องของระบบสารสนเทศเพื่อส่งสัญญาณ ภาพและเสียง แต่ประกาศแพทยสภาที่ 54/2563 กำหนดไว้เพียงว่าควรได้เรียนรู้เทคนิคที่

จำเป็นและข้อจำกัดของการแพทย์ทางไกล³ ไม่ได้กำหนดขอบเขตของการเรียนรู้เทคนิคไว้ หรืออาจจะเกิดการเรียนรู้เข้าใจผิดพลาดเมื่อนำมาใช้ในการแพทย์ทางไกลอาจจะเกิดความเสียหายขึ้นได้

นอกจากนี้ สำหรับมาตรฐานระบบการให้บริการก็เป็นส่วนสำคัญสำหรับการดำเนินการทางการแพทย์ทางไกล ที่จะต้องระบบสารสนเทศที่ใช้ดำเนินการทางการแพทย์ทางไกลต้องได้มาตรฐานความปลอดภัย ที่เป็นสากล นอกจากนั้นและจะต้องมีแผน อุปกรณ์การสื่อสาร รวมทั้งการลงทะเบียนการบันทึกข้อมูล การบันทึกข้อมูล ผลการให้บริการ และต้องมีการชี้แจงรายละเอียดในการก่อนการให้บริการ ขั้นตอนปฏิบัติ ผลดีและผลเสีย ความเสี่ยง ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการให้บริการทุกด้านแก่ผู้รับบริการทางการแพทย์ทางไกล ส่วนหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองข้อมูลของผู้รับบริการความเป็นส่วนตัวรวมถึงข้อมูลที่ใช้ในการรักษาซึ่งถือได้ว่าเป็นข้อมูลส่วนบุคคลประเภทอ่อนไหวแต่ก็จะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 แต่ก็ไม่มีการระบุรายละเอียดในการจัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการรักษาการแพทย์ทางไกล รวมไปถึงและแนวทางปฏิบัติสำหรับเทคโนโลยี อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องในการให้บริการทางการแพทย์ทางไกลไว้เป็นการเฉพาะซึ่งอาจจะทำให้การให้บริการผิดพลาด ดัดจริตไม่ได้คุณภาพอันเนื่องมาจากเทคโนโลยีและอุปกรณ์

ปัญหาประการสุดท้าย เป็นปัญหาในการรับรองการแพทย์ทางไกลระหว่างประเทศ โดยทั่วไปแล้วการจะประกอบวิชาชีพเวชกรรมซึ่งเป็นวิชาชีพที่กระทำต่อร่างกายเกี่ยวกับการตรวจโรค การวินิจฉัย การบำบัดโรค การป้องกัน การผดุงครรภ์ การปรับสายตาด้วยเลนส์สัมผัส การแทงเข็มการฝังเข็มเพื่อบำบัดโรค ระบุความรู้สึก การคุมกำเนิด การเสริมสวย และการบำรุงร่างกายซึ่งต้องเป็นการกระทำทางศัลยกรรม การใช้รังสี การฉีดยาหรือสาร หรือการสอดใส่วัตถุใดๆเข้าไปในร่างกายบุคคล⁴ว่าผู้ที่ต้องการจะประกอบวิชาชีพเวชกรรมได้นั้นไม่ว่าจะเป็นแพทย์คนไทยหรือแพทย์ต่างชาติจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของแพทยสภา เป็นสมาชิกของแพทยสภาเสียก่อนโดยจะต้องมีคุณสมบัติเกณฑ์ความรู้ความสามารถในการประเมินตามที่กำหนด และแพทย์ที่ประสงค์จะให้บริการได้ต้องขอขึ้นทะเบียนตามรูปแบบปกติ หรือรูปแบบพิเศษ ซึ่งกำหนดคุณสมบัติเฉพาะของแต่ละรูปแบบเอาไว้และออกใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมของไทยตามข้อบังคับผู้ที่ประกอบวิชาชีพเวชกรรมในประเทศไทยได้นั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามข้อกำหนด และในปัจจุบันสถานพยาบาลเอกชนได้มีการขยายเครือข่ายสาขาไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ เมื่อพิจารณาในที่ผู้จะให้บริการการแพทย์ทางไกลตามประกาศแพทยสภาที่ 54/2563 ได้กำหนดไว้เพียงแนวทางปฏิบัติในการให้บริการการแพทย์ทางไกลแล้วนั้น ได้กำหนดสำหรับผู้ประกอบ

³ ประกาศแพทยสภาที่ 54/2563 เรื่องแนวทางปฏิบัติการแพทย์ทางไกลหรือโทรเวช(Telemedicine)และคลินิกออนไลน์ ข้อที่ 5

วิชาชีพเวชกรรมที่จะสามารถดำเนินการการแพทย์ทางไกลได้ต้องเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานผู้ประกอบการวิชาชีพเวชกรรมของแพทยสภา เกณฑ์ความรู้ความสามารถในการประเมินจนได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและเกณฑ์หรือแนวทางตามกรอบกฎหมายวิชาชีพเวชกรรม เป็นการกำหนดผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมในไทยเท่านั้นที่จะดำเนินการการแพทย์ทางไกล แต่ไม่ได้มีการกำหนดถึงกรณีที่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่อยู่นอกประเทศที่จะให้บริการการแพทย์ทางไกลให้แก่ผู้รับบริการในประเทศไทยที่อาจจะทำให้คนที่ต้องการจะรักษากับผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่อยู่ในต่างประเทศ ไม่สามารถจะกระทำได้

ดังนั้นแล้วเพื่อให้การคุ้มครองบุคคลในการให้บริการการแพทย์ทางไกลที่ดำเนินการโดยเอกชนสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีมาตรฐานแล้วปลอดภัย รวมถึงครอบคลุมสำหรับผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะ ให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นปัญหาที่ได้กล่าวไปข้างต้นดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการให้ความยินยอมในการแพทย์ทางไกล ผู้ศึกษาเห็นว่า การกำหนดสิทธิของผู้ให้บริการและรับบริการไว้เพียงสิทธิในการปฏิเสธการใช้การแพทย์ทางไกลนั้นยังไม่ครอบคลุมถึงสิทธิ เห็นควรให้แก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

ข้อ 6 ระบุแก้ไขเพิ่มเติมว่า “ผู้ให้บริการและผู้รับบริการพึงตระหนักรู้ และต้องทราบถึงข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีและอิเล็กทรอนิกส์โดยจำเป็นต้องทราบถึง

(3) สิทธิของผู้ให้บริการและสิทธิผู้รับบริการ ก่อนที่จะให้บริการการแพทย์ทางไกล จะต้องได้รับความยินยอมโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายจากผู้รับบริการ ซึ่งความขอมนั้นจะมีผลบังคับเมื่อผู้รับบริการได้ทราบถึงรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ผู้รับบริการมีสิทธิที่จะเพิกถอนความยินยอมของตนเมื่อใดก็ได้ โดยไม่กระทบต่อการรักษาในอนาคตหรือสิทธิในการปฏิเสธการใช้การแพทย์ทางไกล

2. แจ้งถึงขั้นตอนปฏิบัติ ความเสี่ยง ผลทุกด้านที่จะเกิดขึ้น และประโยชน์ของการรับบริการการแพทย์ทางไกล

3. แจ้งค่าใช้จ่ายและค่าบริการพิเศษในการให้บริการการแพทย์ทางไกล

4. แจ้งทางเลือกในการรับการรักษาหากว่ามีทางเลือกที่เหมาะสมกว่า”

2. ปัญหาในการกำหนดมาตรฐานคุณสมบัติของผู้ประกอบวิชาชีพและมาตรฐานระบบการให้บริการการแพทย์ทางไกล ผู้ศึกษาเห็นว่า เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการมาตรฐานผู้ให้บริการการแพทย์ทางไกลนอกจากจะต้องเป็นผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมแล้วต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงรายละเอียดในด้าน

ต่างๆเกี่ยวกับการแพทย์ทางไกลด้วย เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจ เชื่อมั่นและเพื่อคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ผู้รับบริการที่จะได้รับการบริการการแพทย์ทางไกลจากระบบบริการที่ได้มาตรฐานและปลอดภัย และเห็นควรให้เพิ่มเติมประกาศแพทยสภาที่ 54/2563

ข้อ 5 (2) โดยระบุเพิ่มเติมว่า “ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่จะให้บริการการแพทย์ทางไกล ต้องผ่านการศึกษา การฝึกอบรมในเรื่องการใช้เทคโนโลยีและอุปกรณ์และพฤติกรรมที่เหมาะสมทักษะในการสื่อสาร ข้อจำกัดต่างๆที่ส่งผลต่อการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์ทางไกล ฝึกอบรมภาคปฏิบัติในหลักสูตรที่สถานพยาบาลกำหนดเพื่อการให้บริการการแพทย์ทางไกล (Telemedicine)

สำหรับมาตรฐานในระบบการให้บริการการแพทย์ทางไกล เห็นควรให้เพิ่มเติมบทบัญญัติ โดยมีถ้อยคำว่า

ข้อ 7 (3/1) “ข้อมูลส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้รับบริการที่เปิดเผยก่อนหรือในระหว่างรับบริการ ภาพ หรือข้อมูลที่มีการสื่อสารหรือใช้ในระหว่างการให้บริการการแพทย์ทางไกลหรือเป็นผลมาจากการให้บริการ จะได้รับการคุ้มครองโดยจัดให้มีนโยบายการรักษาความลับในข้อมูลและเอกสารของผู้รับบริการ

สำหรับเทคโนโลยี อุปกรณ์ และเครื่องมือ กำหนดให้สถานพยาบาลมีนโยบายจัดซื้อ จัดหา การบำรุงรักษา ตรวจสอบคุณภาพและความปลอดภัยสำหรับเทคโนโลยี อุปกรณ์ เครื่องมือที่เกี่ยวข้อง หรือจัดทำเอกสารที่ระบุความต้องการของผู้ให้บริการ และรวบรวมข้อมูลการใช้งานเกี่ยวกับการใช้งานอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องจากผู้ให้บริการ เพื่อจัดหาอุปกรณ์การแพทย์ทางไกลที่ได้มาตรฐานตามความเหมาะสม”

ข้อ 7 (5) “ก่อนจะเริ่มให้บริการการแพทย์ทางไกล ผู้ให้บริการจะต้องตรวจสอบ ถึงความพร้อมของผู้รับบริการ สภาพแวดล้อม ระดับความรู้ความเข้าใจของผู้รับบริการว่ามีความเหมาะสมที่จะรับบริการการแพทย์ทางไกล เทคโนโลยี อุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสาร และจะต้องเก็บบันทึกหรือรายงานหลังการรักษา”

3. ปัญหาการรับรองการแพทย์ทางไกลระหว่างประเทศ ผู้ศึกษาเห็นว่าจากการขยายการให้บริการทางการแพทย์ของสถานพยาบาลไทยในปัจจุบัน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมไปถึงการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการให้บริการการแพทย์ทางไกล เพื่อเพิ่มขีดความสามารถแก่ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม และสถานพยาบาลให้สามารถบริการการแพทย์ทางไกลได้มากขึ้น รวมถึงผู้รับบริการที่สามารถรับบริการการแพทย์จากผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่มีความเชี่ยวชาญมากขึ้น และหน่วยงานควรมีการออกประกาศวิธีการเกี่ยวกับการขอรับรองให้แก่แพทย์ต่างประเทศที่จะดำเนินการการแพทย์ทางไกลเห็นว่าควร

เพิ่มเติมบทบัญญัติเรื่องรับรองการแพทย์ทางไกลระหว่างประเทศ ในประกาศแพทยสภาที่ 54/2563 โดยมีถ้อยคำว่า

ข้อ 4 (4) “ในการให้บริหารการแพทย์ทางไกล ผู้บริหารที่ได้จดทะเบียนหรือได้รับใบอนุญาตของต่างประเทศ จะให้บริหารการแพทย์ทางไกลได้จะต้องมีใบรับรองการให้บริหารการแพทย์ทางไกลจากแพทยสภา และต้องดำเนินการผ่านผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมของไทย โดยที่ใบอนุญาตนั้นมีระยะเวลากำหนดไม่เกิน 3 ปี

ในการขอใบรับรองให้ดำเนินการผ่านผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมที่มีใบอนุญาตถูกต้อง และเป็นไปตามข้อกำหนดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง”

เอกสารอ้างอิง

ขจิตวรรณ เรืองรัตนอำพร. “ความรับผิดชอบละเมิดของแพทย์: ศึกษากรณีการรักษาด้วยวิธีโทรเวชกรรม.”

วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2562

นิรมัย พิศแข มั่นจิตร. กฎหมายว่าด้วยสิทธิของผู้ป่วยและการจัดทำบริการทางด้านสุขภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 2

กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2563.

สกลนันท หนูเจริญ, ณมน จีรังสุวรรณ, ปณิดา วรรณพิรุณ, “การประยุกต์ใช้ระบบการแพทย์ทางไกลเพื่อ

สนับสนุนการดูแลสุขภาพ,” วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ

5,2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2557):191-198